فصلنامه تحقیقات علوم تربیتی در نظام آموزشی

شماره مجوز: ۹۴۲۲۱ ((شماره یازدهم-زمستان ۱۴۰۴)) ISSN : 2981-099X

# نقش نوآوری‌های آموزشی دیجیتال در ارتقای انگیزش تحصیلی، مشارکت فعال و کیفیت یادگیری نوجوانان در مدارس متوسطه اول[۱]

(تاریخ دریافت ۱۴۰۴/۱۱/۰۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۴/۱۲/۰۴)

**فرزانه فرهمندیان**[۲]

کارشناسی ارشد، رشته آموزش بهداشت، گروه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

**سمیه بیگم حجازی**

کارشناسی، رشته تربیت بدنی، گروه علوم انسانی، دانشکده تربیت بدنی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

## چکیده

در دنیای امروز، فناوری دیجیتال و نوآوری‌های آموزشی نقش بسزایی در فرآیند یاددهی-یادگیری ایفا می‌کنند. مدارس متوسطه اول، به‌عنوان محیطی که نوجوانان ۱۰ تا ۱۵ سال در آن تحصیل می‌کنند، نیازمند بهره‌گیری از این ابزارها برای افزایش انگیزش تحصیلی، مشارکت فعال و کیفیت یادگیری هستند. نوآوری‌های دیجیتال شامل یادگیری تعاملی، بازی‌های آموزشی، شبیه‌سازی‌ها، یادگیری ترکیبی و استفاده از پلتفرم‌های آموزشی آنلاین، فرصت‌هایی ایجاد می‌کند تا دانش‌آموزان بیشتر درگیر محتوا شوند و مهارت‌های حل مسئله، تفکر انتقادی و خلاقیت خود را تقویت کنند. این مقاله با روش مروری و تحلیل منابع علمی و پژوهش‌های داخلی و خارجی، به بررسی تأثیر نوآوری‌های آموزشی دیجیتال بر انگیزش، مشارکت و کیفیت یادگیری نوجوانان می‌پردازد. یافته‌ها نشان می‌دهند که به‌کارگیری فناوری‌های نوین در آموزش، نه‌تنها باعث افزایش علاقه و انگیزه دانش‌آموزان به یادگیری می‌شود، بلکه مشارکت فعال آنان در کلاس و تعامل با معلم و همکلاسی‌ها را تقویت می‌کند. همچنین، کیفیت یادگیری و میزان حفظ اطلاعات در دانش‌آموزانی که از روش‌های دیجیتال استفاده می‌کنند، به‌طور قابل توجهی بالاتر از روش‌های سنتی است. نتایج این مطالعه بر لزوم ادغام نوآوری‌های آموزشی دیجیتال در برنامه‌های مدرسه و آموزش معلمان برای بهره‌گیری مؤثر از فناوری تأکید دارد. بهره‌گیری هدفمند از ابزارهای دیجیتال می‌تواند نقش مهمی در آماده‌سازی نوجوانان برای یادگیری مادام‌العمر و زندگی آینده آنان ایفا کند.

**واژگان کلیدی:** نوآوری آموزشی، فناوری دیجیتال، انگیزش تحصیلی، مشارکت فعال، کیفیت یادگیری

---

[۱] بر اساس نظر هیات داوران همایش های بنیاد علمی قانون یار این مقاله، به عنوان یکی از مقالات برگزیده و منتخب دهمین همایش بنیاد علمی قانون یار تحت عنوان (همایش ملی تحقیقات و یافته های نوین علمی در حوزه علوم انسانی و فرهنگی) در تاریخ ۲۷ بهمن ماه ۱۴۰۴ در استان اصفهان (دانشگاه آزاد واحد دهاقان) برگزار شد، انتخاب گردید. این مقاله علاوه بر پذیرش در همایش، به صورت رایگان در فصلنامه تحقیقات علوم تربیتی در نظام آموزشی مورد پذیرش و چاپ قرار گرفت.

[۲] نویسنده مسئول

## مقدمه

نوجوانی دوره‌ای حساس و حیاتی در رشد تحصیلی و روانی افراد است. در مدارس متوسطه اول، دانش‌آموزان با تغییرات شناختی، هیجانی و اجتماعی مواجه می‌شوند که بر انگیزش و مشارکت آنان در یادگیری تأثیر مستقیم دارد. انگیزش تحصیلی و کیفیت یادگیری از عوامل اصلی موفقیت تحصیلی و توسعه مهارت‌های شناختی در این دوره محسوب می‌شوند. نوآوری‌های آموزشی دیجیتال با فراهم کردن فرصت‌های یادگیری تعاملی، استفاده از فناوری‌های نوین، بازی‌های آموزشی و پلتفرم‌های آنلاین، امکان مشارکت فعال و افزایش انگیزش دانش‌آموزان را فراهم می‌کنند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که روش‌های سنتی آموزش، به‌ویژه در دوره متوسطه اول، گاهی باعث کاهش توجه و مشارکت دانش‌آموزان می‌شوند. بهره‌گیری از فناوری‌های دیجیتال می‌تواند محیط کلاس را جذاب‌تر، فعال‌تر و تعاملی‌تر سازد و دانش‌آموزان را در فرآیند یادگیری درگیر کند. این مقاله با هدف بررسی نقش نوآوری‌های آموزشی دیجیتال در افزایش انگیزش تحصیلی، مشارکت فعال و ارتقای کیفیت یادگیری نوجوانان مدارس متوسطه اول، مروری بر منابع علمی و پژوهش‌های مرتبط ارائه می‌دهد و راهکارهای عملی برای ادغام فناوری در کلاس‌های درس پیشنهاد می‌کند.

## گفتار اول: نوآوری‌های آموزشی دیجیتال و انگیزش تحصیلی

نوآوری‌های آموزشی دیجیتال شامل ابزارها و روش‌هایی است که یادگیری را فعال، جذاب و تعاملی می‌کنند. استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی، پلتفرم‌های آنلاین، اپلیکیشن‌های موبایل، ویدئوهای آموزشی، بازی‌های آموزشی و شبیه‌سازی‌های تعاملی، توانایی معلمان را برای ایجاد انگیزش در دانش‌آموزان افزایش می‌دهد. انگیزش تحصیلی در نوجوانان به‌ویژه در سنین متوسطه اول به شدت تحت تأثیر محیط یادگیری و تعامل با فناوری قرار دارد.

یکی از راهبردهای موفق، یادگیری بازی‌محور یا Gamification است که با استفاده از بازی‌های دیجیتال، عناصر رقابتی و چالش‌های مرحله‌ای، علاقه و انگیزه دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد. بازی‌ها، فرصت تجربه و تمرین مهارت‌ها را به صورت امن و جذاب فراهم می‌کنند.

همچنین، بازخورد فوری و سیستم‌های امتیازدهی دیجیتال، حس موفقیت و پیشرفت را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.

یادگیری ترکیبی Blended Learning نیز ترکیبی از آموزش حضوری و دیجیتال است که انعطاف در زمان و مکان یادگیری را فراهم می‌کند. این روش امکان شخصی‌سازی یادگیری بر اساس نیازها و سطح توانایی دانش‌آموزان را ایجاد می‌کند و در نتیجه انگیزش آنان برای مشارکت بیشتر در فعالیت‌های تحصیلی افزایش می‌یابد.

استفاده از فناوری‌های دیجیتال باعث افزایش تعامل دانش‌آموزان با معلم و همکلاسی‌ها می‌شود. مشارکت در بحث‌ها، پرسش و پاسخ آنلاین و فعالیت‌های گروهی مجازی، حس مسئولیت و مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان را تقویت می‌کند. تحقیقات نشان می‌دهند که انگیزش و علاقه به درس در محیط‌های دیجیتال به‌مراتب بالاتر از روش‌های سنتی است.

در نهایت، نوآوری‌های دیجیتال نه‌تنها به افزایش انگیزش تحصیلی کمک می‌کنند، بلکه مهارت‌های تفکر انتقادی، حل مسئله و خلاقیت نوجوانان را نیز تقویت می‌کنند، و زمینه‌ساز یادگیری مادام‌العمر می‌شوند.

## گفتار دوم: مشارکت فعال دانش‌آموزان با استفاده از فناوری‌های نوین

مشارکت فعال در کلاس، شاخصی مهم برای موفقیت تحصیلی و توسعه مهارت‌های اجتماعی است. نوآوری‌های آموزشی دیجیتال نقش کلیدی در ایجاد این مشارکت ایفا می‌کنند. تعامل با ابزارهای دیجیتال، امکان همکاری گروهی، بحث و تبادل نظر، و مشارکت در پروژه‌های آنلاین را فراهم می‌آورد.

یادگیری مبتنی بر پروژه Project-Based Learning با بهره‌گیری از فناوری‌های دیجیتال، دانش‌آموزان را در حل مسائل واقعی درگیر می‌کند. این رویکرد، مشارکت فعال و مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد و موجب تقویت مهارت‌های ارتباطی و تیمی آنان می‌شود.

ابزارهای تعاملی مانند تخته هوشمند، نرم‌افزارهای کوییز آنلاین، و سیستم‌های پاسخ‌دهی دانش‌آموزان، امکان بازخورد فوری و انگیزه برای مشارکت بیشتر را فراهم می‌کنند. چنین محیطی به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد که با اعتماد به نفس بیشتری نظر دهند و فعالیت‌های کلاسی را به شکل فعال تجربه کنند.

فناوری دیجیتال همچنین فرصت‌هایی برای یادگیری خودراهبر ( Self-Regulated Learning) ایجاد می‌کند. دسترسی به منابع آنلاین، تمرین‌های فردی و ارزیابی دیجیتال، دانش‌آموزان را قادر می‌سازد که مسئولیت یادگیری خود را بر عهده بگیرند و به مشارکت فعال در فرآیند یادگیری ترغیب شوند.

در نهایت، مشارکت فعال دانش‌آموزان موجب افزایش تعامل با معلم، ارتقای مهارت‌های اجتماعی و افزایش رضایت از فرآیند یادگیری می‌شود، که همگی بر کیفیت یادگیری تأثیر مثبت دارند.

## گفتار سوم: تأثیر نوآوری‌های دیجیتال بر کیفیت یادگیری

کیفیت یادگیری شامل درک عمیق مطالب، توانایی کاربرد دانش در موقعیت‌های واقعی و حفظ اطلاعات در طول زمان است. فناوری‌های آموزشی دیجیتال با ارائه محیط‌های یادگیری تعاملی، تجربه‌های عملی و شبیه‌سازی‌های آموزشی، کیفیت یادگیری را ارتقا می‌دهند.

شبیه‌سازی‌های دیجیتال، محیطی امن برای تمرین مهارت‌ها و مواجهه با چالش‌های واقعی فراهم می‌کنند. بازی‌های آموزشی و نرم‌افزارهای هوشمند با ارائه بازخورد فوری، یادگیری مفهومی و افزایش انگیزه دانش‌آموزان را تقویت می‌کنند. این روش‌ها باعث می‌شوند دانش‌آموزان مفاهیم را بهتر درک کنند و توانایی حل مسئله و تفکر انتقادی آنان افزایش یابد.

استفاده از پلتفرم‌های آنلاین و محتوای دیجیتال، امکان شخصی‌سازی یادگیری و دسترسی به منابع غنی را فراهم می‌آورد. دانش‌آموزان می‌توانند با سرعت و سبک یادگیری خود پیش روند، و معلم نیز می‌تواند با تحلیل داده‌ها، فرآیند یادگیری را بهینه کند.

همچنین، نوآوری‌های دیجیتال امکان ارزیابی مستمر و بازخورد لحظه‌ای را فراهم می‌کنند، که موجب شناسایی نقاط ضعف و تقویت یادگیری دانش‌آموزان می‌شود. تعامل با فناوری، توانایی یادگیری فعال و مشارکت در فعالیت‌های کلاسی را تقویت می‌کند و کیفیت کلی فرآیند یادگیری را افزایش می‌دهد.

ادغام فناوری‌های نوین در آموزش، نه‌تنها کیفیت یادگیری را بهبود می‌بخشد، بلکه مهارت‌های ۲۱گانه مانند حل مسئله، خلاقیت، همکاری و سواد دیجیتال را در نوجوانان پرورش می‌دهد و آنان را برای یادگیری مادام‌العمر آماده می‌سازد.

## نتیجه گیری

نوآوری‌های آموزشی دیجیتال با ارائه محیط‌های تعاملی، ابزارهای هوشمند و پلتفرم‌های آنلاین، نقش بسزایی در ارتقای انگیزش تحصیلی، مشارکت فعال و کیفیت یادگیری نوجوانان مدارس متوسطه اول دارند. این فناوری‌ها موجب افزایش علاقه و انگیزه دانش‌آموزان به یادگیری، مشارکت بیشتر در فعالیت‌های کلاسی و تعامل با معلم و همکلاسی‌ها می‌شوند. همچنین، کیفیت یادگیری، توانایی درک مفاهیم و مهارت‌های حل مسئله و تفکر انتقادی در دانش‌آموزانی که از روش‌های دیجیتال بهره می‌برند، به‌طور قابل توجهی افزایش می‌یابد. مدارس با ادغام برنامه‌های دیجیتال در آموزش، آموزش معلمان برای استفاده مؤثر از فناوری و فراهم کردن محیط یادگیری تعاملی، می‌توانند کیفیت آموزشی را ارتقا داده و نوجوانان را برای یادگیری مادام‌العمر و موفقیت تحصیلی آماده کنند. بهره‌گیری هدفمند از نوآوری‌های دیجیتال باید به‌عنوان یک اولویت در برنامه‌ریزی آموزشی مدارس متوسطه اول لحاظ شود.

## منابع و مآخذ

### الف) منابع فارسی

۱. حسینی، م.، و همکاران. (۱۴۰۰). تأثیر آموزش فناوری‌های دیجیتال بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان. فصلنامه آموزش و پرورش مدرن، ۵(۲)، ۴۵–۶۰.

۲. رضایی، ع. (۱۳۹۹). نوآوری‌های آموزشی و مشارکت فعال در مدارس متوسطه اول. تهران: انتشارات سمت.

۳. احمدی، ن.، و کریمی، ف. (۱۳۹۸). استفاده از ابزارهای دیجیتال در کلاس‌های درس و اثر آن بر کیفیت یادگیری. مجله روان‌شناسی آموزشی، ۷(۳)، ۲۳–۴۰.

۴. وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۹۹). راهنمای فناوری آموزشی در مدارس. تهران: وزارت آموزش و پرورش.

۵. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. (۱۴۰۰). نوآوری‌های یادگیری دیجیتال و مدارس متوسطه. تهران: سازمان پژوهش.

### ب) منابع لاتین

٦. *UNESCO. (۲۰۲۱). Digital Learning in Schools: Global Policy Review. Paris: UNESCO.*

۷. *World Bank. (۲۰۲۰). Innovations in Education Technology for Adolescent Learning. Washington, DC: World Bank.*

۸. *Darling-Hammond, L., Zielezinski, M., & Goldman, S. (۲۰۱٤). Using technology to support at-risk students' learning. Stanford Center for Opportunity Policy in Education.*

۹. *OECD. (۲۰۲۱). Education at a Glance ۲۰۲۱: Technology and Learning. Paris: OECD Publishing.*

۱۰. *Hattie, J., & Yates, G. (۲۰۱٤). Visible Learning and the Science of How We Learn. Routledge.*

۱۱. *Means, B., Toyama, Y., Murphy, R., Bakia, M., & Jones, K. (۲۰۱۰). Evaluation of Evidence-Based Practices in Online Learning. US Department of Education.*

۱۲. *Prensky, M. (۲۰۱۰). Teaching Digital Natives: Partnering for Real Learning. Corwin Press.*